

Ivan MACUT

Daniel Patafta, *Franjevačko 13. stoljeće. Povijest, teologija, duhovnost*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2018., 465 stranica

Nova knjiga franjevca i docenta na Katedri crkvene povijesti Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Daniela Patafte *Franjevačko 13. stoljeće. Povijest, teologija, duhovnost* u izdanju ugledne crkvene izdavačke kuće Kršćanske sadašnjosti, jedinstveno je djelo kod nas. Knjigu su recenzirali prof. dr. sc. Ivan Karlič te doc. dr. sc. Marko Jerković.

Uz predgovor, uvod, zaključak, izvore, literaturu i životopis autora, knjiga je podijeljena na dva dijela: *Povijest. Teologija i duhovnost*.

U uvodu u knjigu autor nam otkriva kako je ova tema kojom se već više godina bavi: „Ovom temom počeo sam se baviti pišući radove iz franjevačke povijesti za časopisa Brat Franjo i znanstvene rasprave za znanstvene skupove posvećene franjevačkim velikanima. Upravo me ovo nagnalo da zađem duboko u početke franjevačke povijesti, odnosno u vrijeme kada se ona počela stvarati, u 13. stoljeće. Proučavajući to vrijeme i pišući znanstvene rasprave vezane uz povijest, teologiju

i duhovnost franjevačkog 13. stoljeća, prikupio sam veliki broj uglavnom strane literature, i upoznao se s brojnim franjevačkim izvorima i njihovim kasnijim izdanjima, koji mi predstavljaju temeljna polazišta za nastanak ove knjige“ (str. 13), dok na kraju uvoda autor jasno kaže i koji je cilj ove knjige: „Zato je cilj ove knjige ne da osvijetli osobu Franje Asiškog, o kome je već toliko toga vrijednog prevedeno i napisano, nego da upozna čitatelja s poviješću, teologijom i duhovnošću stoljeća koje je kolijevka cijeloga franjevačkog pokreta“ (str. 16).

U prvom dijelu koji, kako smo vidjeli, nosi naslov *Povijest*, autor obrađuje dvije teme: *Politički i duhovni horizonti 12. i 13. stoljeća* te *Povijest Franjevačkog reda od Franje Asiškog do kraja 13. stoljeća*. U ovim dvama poglavljima autor piše povijesti zapadne Europe u razdoblju od XII. do XIII. stoljeća, u kojoj se itekako osjeća iznimno snažan utjecaj Crkve i papinstva, ali i nekih novih redovničkih duhovnih pokreta unutar Crkve. Autor jasno daje do znanja kako svi ovi

pokreti nisu bili pravovjerni i poslušni Crkvenom učiteljstvu, te se tim više naglašava važnost nastanka novog Reda koji će nastati pod vodstvom sv. Franje Asiškog. U tom kontekstu autor detaljno i stručno elaborira i odnos pape Inocenta III. i sv. Franje Asiškog te na koncu drugog poglavlja prvog dijela knjige autor nedvosmisleno zaključuje: „Pred papom Inocentom III. (1198. – 1216.), najmoćnijim i najautoritativnijim čovjekom svoga vremena, izdiže se Franjo u svojoj veličini, ne kao Inocentova negacija, nego kao afirmacija evanđeoskoga života i djelovanja u skladu sa znakovima vremena. Inocent III. pred Franjom i njegovom braćom zaključuje: ovo je onaj slabičak koji svojim ramenima podupire Crkvu koja se urušava. Na to se nadovezuje četvrta franjevačka značajka: Franjo i franjevci na nov su način zaživjeli nalog Isusova poslanja: Idite u sav svijet (Mk 16, 15; Mt 28, 19). Ubrzo su se franjevci razmiljeli svijetom kao novi glasnici evanđelja najširim masama. Misijska ukorijenjenost franjevacu, osobito u mali svijet, posvuda je postala njihovo prepoznatljivo obilježje“ (str. 179).

Drugi dio knjige pod naslovom *Teologija i duhovnost* opširniji je nego prvi te autor

na znanstven i stručan način obrađuje sljedeće teme podijeljene u poglavlja: *Filozofija i teologija sveučilišta 13. stoljeća*; *Duhovno i teološko dočitanje spisa sv. Franje Asiškog*; *Sv. Antun Padovanski, „Doctor Evangelicus“ – prvi učitelj Franjevačkog reda*; *Aleksandar Haleški – početak franjevačke teologije*; *Bonaventura Banjoređijski, „Doctor Seraphicus“ – vrhunac franjevačke teologije i duhovnosti 13. stoljeća*; *Petar Ivan Olivi – antropologija, egzegaza i teologija papinstva*; *Engleska franjevačka škola 13. stoljeća*, te konačno, *Franjevačka mistika 13. stoljeća*. Možemo reći kako je ovo poglavlje pisano visokim znanstvenim i objektivnim pristupom i stilom, što je izrazito važno kako bismo mogli na ispravan, a što je još važnije, i istinit način ući u problematiku koju nam autor svojim pisanjem želi približiti i prikazati. Svakako, radi se o iznimno važnim osobama i teološkim i duhovnim velikanima Franjevačkog reda, ali i cijele Katoličke Crkve 13. stoljeća i šire pa je autor te važnosti itekako svjestan. Autor se nadalje služi brojnim izvorima i tekstovima pisanim na latinskom jeziku što svjedoči o autorovoj osposobljenosti za pristupiti izvornim tekstovima, a onda i njihovoj ispravnoj interpreta-

ciji i predstavljanju. Možemo reći kako se ovdje radi o iznimno važnom poglavlju knjige i podatci u njemu dragocjen su izvor za dublji ulazak u naznačenu problematiku.

U zaključku knjige docent Patafta, svjestan da sv. Franjo Asiški i danas ima itekako važan i veliki utjecaj na živote brojnih kršćana, piše: „Život i primjer sv. Franje i danas predstavljaju izvor nadahnuća za sve sudionike franjevačkog pokreta. Gledajući povijesno, Franjo i franjevački pokret javljaju se i nastaju u vrijeme velikih promjena i suprotstavljenosti u Crkvi i tadašnjem europskom feudalno-viteškom društvu, u vrijeme tek nastajućega građanstva na početcima kasnoga srednjeg vijeka. Upravo je on tu slojevitu i višestruku suprotstavljenost stvaralački preobrazio *novim odnosima po pravilima evanđeoskog bratstva u suživotu, dostatan da bude osnovica mira i napretka*“ (str. 446), dok na koncu naglašava pozitivni doprinos i preporod koji je sv. Franjo, ali i cijeli Franjevački red, dao i Katoličkoj Crkvi i svijetu u cjelini: „Preporod koji započinje s Franjom i njegovim učenicima nije preporod čovječanstva u klasičnom poimanju, on je preporod čovjeka i cijele zemlje u pozivu na novi red, na novi život

koje je pokazao i obnovio Isus Krist. Tako klica obnove što ju je Franjo ostavio u kulturi svoga vremena počinje vrlo rano donositi obilne plodove. Misao sv. Franje poprima svoju teološku i filozofsku misao, pretiče se u duhovnost, umjetnost, književnost i poeziju. Franjin primjer odražava se u životu i propovijedanju, apostolatu i misijskom radu. Bez obzira na unutarnje lomove u 13. stoljeću Red cvjeta na svim područjima i stvara temelje za novi zlatni vijek – franjevačko 13. stoljeće“ (str. 448).

Zaključno o ovom djelu možemo reći kako se radi o iznimno važnom i sustavnom djelu na našem hrvatskome govornom području, a djelo pokriva razdoblje i temu koja do sada kod nas na ovaj način i u ovom opsegu nije sustavno obrađivana. Radi se o povijesno-teološko-duhovnom pregledu 13. stoljeća u kojem sv. Franjo Asiški i Franjevački red imaju važno i nezamjenjivo mjesto. Djelom će se koristiti ponajprije velika franjevačka obitelj koja se nalazi, živi i djeluje, na ovim područjima, a koja je, kako je to poznato, velika te ima važnu ulogu bilo u životu Crkve, bilo u životu društva na svim razinama. Svi franjevci i franjevke u ovom će djelu pronaći jasno prikazanu povijest nastanka Reda

kojemu pripadaju i moći će na vjerodostojan način pristupiti tom razdoblju bez straha od idealiziranja ili lažnog uljepšavanja tog vremena. Knjiga je pisana na temelju izvora te sekundarne literature, a autor ih je vješto i po potrebi kombinirao kako bi donio što je više moguće zaokruženu sliku teme kojom se bavi. Naravno, treba spomenuti da je ovo djelo i metodološki ispravno napisano, a što je za djelo ovog karaktera, važno. Na koncu, ovo

djelo želimo preporučiti, prije svega, velikoj franjevačkoj obitelji hrvatskoga govornog područja, kao i ostalim zainteresiranim znanstvenicima, istraživačima i čitateljima koje zanimaju ne samo nastanak i počeci franjevaca i Franjevačkog reda, nego i povijesni, znanstveni i kulturni kontekst 13. stoljeća, nastanak sveučilišta i slično, a za govor o tim temama ovo je djelo nezaobilazan izvor i literatura.